

Dnr. 120-6621-2003

2003-10-31

Konsekvensutredning

Statens räddningsverks förslag till föreskrifter samt
allmänna råd och kommentarer om rengöring
(sotning) och brandskyddskontroll enligt lag
(2003:xxx) om skydd mot olyckor

Räddningsverkets kontaktpersoner:
Enheten för olycksförebyggande verksamhet
Ulf Lindén Håkan Sten
054/13 52 06 054/13 50 55

Innehållsförteckning

1.	Inledning	5
2.	Sammanfattning	6
3.	Bakgrund	8
3.1	Sotningsverksamheten i lagen och förordningen om skydd mot olyckor	8
3.2	Räddningsverkets arbete med nya föreskrifter och allmänna råd inom sotningsområdet	8
4.	Allmän motivering av förslagen till föreskrifter samt allmänna råd och kommentarer om sotning och brandskyddskontroll	10
4.1	Eldstadsrelaterade bränder	10
4.2	Brandskyddskontroll	11
4.2.1	Kontrollens omfattning och utförande	11
4.2.2	Frister för kontrollen	13
4.2.3	Behörighetskrav för de som skall utföra kontrollen	14
4.3	Sotning	15
4.3.1	Sotningens omfattning och utförande	15
4.3.2	Sotningsfrister	16
4.3.3	Kompetenskrav för de som skall utföra sotning	17
4.4	Förväntade effekter	17
4.4.1	Brandskyddsmässiga effekter	17
4.4.2	Miljömässiga effekter	18
5	Parter som påverkas av förslaget	19
5.1	Ägare och nyttjanderättshavare av byggnader och anläggningar	19
5.2	Företag inom sotningsverksamheten	19
5.3	Statliga och kommunala myndigheter	20
5.4	Särskilt om konsekvenser för småföretag	20
5.4.1	Småföretag som bedriver fastighetsförvaltning eller motsvarande verksamhet	20
5.4.2	Småföretag inom sotningsverksamheten	21
6	Ekonomiska konsekvenser	22
6.1	Kostnader för sotning	22
6.2	Kostnader för brandskyddskontroll	22

6.3	Kostnadseffekter för olika objekttyper.....	24
6.4	Sammantagna ekonomiska effekter	24
7.	Bilagor.....	27
1.	Förslag till föreskrifter om rengöring (sotning) och brandskyddskontroll.	
2.	Förslag till allmänna råd och kommentarer om brandskyddskontroll.....	
3.	Förslag till allmänna råd och kommentarer om rengöring (sotning)	
4.	Ekonomiska beräkningsunderlag	

1. Inledning

Regeringen överlämnade den 22 maj 2003 en proposition (2002/03:119) till riksdagen med förslag till en ny lag om skydd mot olyckor. Lagen och kommande förordning föreslås träda ikraft den 1 januari 2004 då nuvarande räddningstjänstlagstiftning upphör att gälla.

Den nya lagstiftningen reglerar bland annat sotningsverksamheten och av propositionstexten framgår att Räddningsverket skall bemyndigas att meddela föreskrifter om vilka objekt som skall omfattas av rengöring (fortsättningsvis i detta dokument benämnt sotning) och brandskyddskontroll, frister för brandskyddskontrollen, omfattning av kontrollen samt behörighetskrav för de som skall utföra kontrollen. Av propositionstexten framgår vidare att kommunerna skall bemyndigas att meddela föreskrifter om hur ofta sotning skall göras. För att vägleda kommunerna i detta arbete förutsätter regeringen att Räddningsverket meddelar allmänna råd om sotningsbehov, risker m.m.

Förslagen till de föreskrifter och allmänna råd som redovisas i konsekvensutredningen är baserade på det författningsförslag som redovisats i regeringens proposition om förslag till ny lag om skydd mot olyckor. Riksdagen förväntas behandla propositionen den 12 november och en förutsättning för det fortsatta arbetet är ett riksdagsbeslut som medför att lagförslaget utan väsentliga förändringar kan träda ikraft den 1 januari 2004. Vidare förutsätts att regeringens kommande förordning om skydd mot olyckor innehåller de nödvändiga bemyndiganden och eventuella övergångsregler som krävs för att de föreslagna föreskrifterna och allmänna råden skall få avsedd verkan.

Innan en myndighet beslutar om föreskrifter eller allmänna råd enligt författningssamlingsförordningen (1976:725), skall myndigheten enligt 27 § i verksförordningen (1995:1322) noga överväga om detta är den mest ändamålsenliga åtgärden för att uppnå den tänkta effekten. Vidare skall myndigheten utreda föreskrifternas eller de allmänna rådens kostnadsmissiga konsekvenser och dokumentera utredningen i en konsekvensutredning.

Enligt förordningen (1998:2) om särskild konsekvensanalys av reglers effekt för små företags villkor skall en myndighet särskilt analysera effekter av betydelse för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt. Analysen skall ske i den omfattning som är påkallad i det enskilda fallet.

Föreliggande konsekvensutredning redovisar motiv, förväntade effekter och konsekvenser av Räddningsverkets förslag till föreskrifter samt allmänna råd och kommentarer om sotning och brandskyddskontroll enligt bestämmelserna i den lag och förordning om skydd mot olyckor som förväntas träda ikraft den 1 januari 2004.

2. Sammanfattning

Vikten av förebyggande arbete mot brand betonas i förslaget till ny lag om skydd mot olyckor. Kommunerna skall främja säkerhetsarbete och se till att åtgärder vidtas så att bränder och skador till följd av bränder förebyggs. Vidare skall kommunerna i handlingsprogram redovisa målsättningen för det förebyggande arbetet samt hur den förebyggande verksamheten är ordnad och hur den planeras. Sotningsverksamheten såsom den regleras i lagen och förordningen om skydd mot olyckor har till syfte att förebygga olyckor och skador till följd av bränder.

Räddningsverkets förslag till föreskrifter och allmänna råd om sotning och brandskyddskontroll har för avsikt att konkretisera det synsätt som regeringen uttrycker i propositionstexten. Föreskriftstextens detaljeringsgrad har vägts mot behovet av flexibilitet i syfte att skapa ett regelverk med förutsättningar att fånga upp den fortlöpande tekniska utvecklingen inom området. Det allmänna rådet om brandskyddskontroll kompletterar föreskriftstexten genom sina författningskommentarer och mer utvecklande resonemang kring de olika moment som föreslås ingå i kontrollen. Syftet med det allmänna rådet om sotning är främst att vägleda kommunerna i deras arbete med att meddela föreskrifter om sotningsfrister men även att ge råd och kommentarer om vissa specifika nyheter inom sotningsområdet där möjligheten för en fastighetsägare att själv utföra sotning inom den egna fastigheten kan nämnas som ett exempel.

Brandskyddskontrollen syftar till att upptäcka fel och brister i en anläggning för att undvika skador till följd av brand och skall utföras personer som uppfyller fastställda behörighetskrav. Kontrollen innebär en prövning av att den enskilda anläggningens funktion och egenskaper från brandskyddssynpunkt i huvudsak överensstämmer med de krav som gällde när anläggningen togs i bruk.

Kontrollintervallen är olika långa beroende av föreliggande brandrisk för olika anläggningstyper. Vid bedömning av brandrisken har det särskilt beaktats brandfrekvensen för olika objekt, drift- och skötselrutiners inverkan samt förkommande temperaturförhållanden. De intervall som föreslås är två, fyra respektive åtta år.

De föreskrifter om sotningsfrister som kommunerna fortsättningsvis skall meddela skall spegla de lokala brandskyddsbehoven. Förslaget till allmänt råd om sotning ger vägledning åt kommunerna i detta arbete genom att belysa vilka faktorer som påverkar brandskyddet och därför bör beaktas vid utformningen av föreskrifterna. Det allmänna rådet innehåller även exempel på sotningsfrister för olika objekttyper vilka kan anpassas efter den enskilda kommunens förutsättningar och behov.

Föreskrifterna och de allmänna råden om sotning och brandskyddskontroll påverkar i hög grad de småföretag som i dagsläget bedriver sotningsverksamhet enligt nuvarande regelverk. Det kan förväntas en minskad arbetsvolym till följd av förlängda sotningsfrister men hur omfattande denna minskning blir går inte att fastställa förrän kommunerna

meddelat lokala föreskrifter om sotningsfrister. Möjligheter till s.k. ”egensotning” och det faktum att imkanaler från bostadskök inte längre skall omfattas av föreskriven sotning minskar ytterligare den totala arbetsvolymen men detta är inte en effekt av de föreslagna föreskrifterna och allmänna råden utan en direkt följd av lagförslaget. Den nya brandskyddskontrollen kommer att medföra en ökad arbetsvolym.

Kostnaderna för sotning och brandskyddskontroll kommer att bli lägre för ett flertal av landets fastighetsägare jämfört med dagens förhållanden. Framför allt kommer ägare av flerfamiljshus få lägre kostnader då sotning och kontroll av imkanaler från bostadskök slopas. Vissa kategorier av småhusägare kan få ökade kostnader vilket speciellt kan drabba de med anläggningstyper som kräver täta sotningsintervall. Möjligheter till så kallad ”egensotning” kan kompensera denna kostnadsökning.

3. Bakgrund

Vikten av förebyggande arbete mot brand betonas i lagen om skydd mot olyckor. Kommunerna skall främja säkerhetsarbete och se till att åtgärder vidtas så att bränder och skador till följd av bränder förebyggs. Vidare skall kommunerna i handlingsprogram redovisa målsättningen för det förebyggande arbetet samt hur den förebyggande verksamheten är ordnad och hur den planeras. Sotningsverksamheten såsom den regleras i lagen och förordningen om skydd mot olyckor har till syfte att förebygga olyckor och skador till följd av bränder.

3.1 Sotningsverksamheten i lagen och förordningen om skydd mot olyckor

Förslagen i den nya lagstiftningen medför ett flertal förändringar jämfört med dagens förhållanden. Bland annat föreslås att den framtida sotningsverksamheten delas upp i de två delarna sotning (rengöring) samt brandskyddskontroll. Föreskriven sotning och brandskyddskontroll av imkanaler från bostadskök slopas. Kommunen skall även fortsättningsvis ansvara för att sotning och brandskyddskontroll utförs regelbundet men den enskilde fastighetsägaren ges ökade möjligheter att själv få utföra sotningen inom den egna fastigheten. Vad gäller brandskyddskontrollen skall denna alltid utföras genom kommunens försorg och av personer som uppfyller fastställda behörighetskrav.

Räddningsverket skall meddela föreskrifter om vilka objekt som skall omfattas av lagens krav på sotning och brandskyddskontroll. Vidare skall verket meddela föreskrifter om brandskyddskontrollens omfattning, inom vilka intervall kontrollen skall utföras samt vilka behörighetskrav som skall ställas på de som skall utföra kontrollen.

Kommunerna skall meddela föreskrifter om hur ofta sotning skall ske. Sotningsintervallen kan därmed göras mer flexibla och anpassade efter lokala förhållanden. När kommunen skall meddela sotningsfrister bör den, enligt regeringens uppfattning, beakta när brandskyddskontrollen skall göras, så att samordningseffekter kan tas tillvara. För att vägleda kommunerna förutsätts Räddningsverket meddela allmänna råd om sotningsbehov för olika anläggningstyper mot bakgrund av föreliggande brandrisk.

3.2 Räddningsverkets arbete med nya föreskrifter och allmänna råd inom sotningsområdet

Under våren 2003 inrättade Räddningsverket en intern arbetsgrupp med uppgift att ta fram nödvändiga föreskrifter och allmänna råd inom

sotningsområdet. I arbetsgruppen har ingått representanter från verkets enhet för olycksförebyggande verksamhet samt rättssekretariat.

Under perioden juni-oktober har arbetsgruppen vid fem tillfällen inhämtat synpunkter från Svenska kommunförbundet och Sveriges Skorstensfejaremästares Riksförbund. Den 28 oktober genomfördes ett informationsmöte till vilket bland annat företrädare för fastighetsägar- och arbetstagarorganisationer inbjudits.

Efter avslutad remissbehandling är avsikten att föreskrifterna och de allmänna råden skall beslutas av verkets styrelse respektive berörd avdelningschef för att kunna träda ikraft vid samma tidpunkt som lagen och förordningen om skydd mot olyckor, dvs. den 1 januari 2004.

4. Allmän motivering av förslagen till föreskrifter samt allmänna råd och kommentarer om sotning och brandskyddskontroll

Räddningsverkets förslag till föreskrifter och allmänna råd om sotning och brandskyddskontroll har för avsikt att konkretisera det synsätt som regeringen uttrycker i propositionstexten. Föreskriftstextens detaljeringsgrad har vägts mot behovet av flexibilitet i syfte att skapa ett regelverk som har förutsättningar att fånga upp den fortlöpande tekniska utvecklingen inom området. Det allmänna rådet om brandskyddskontroll kompletterar föreskriftstexten genom sina författningskommentarer och mer utvecklande resonemang kring de olika momenten som föreslås ingå i kontrollen. Syftet med det allmänna rådet om sotning är främst att vägleda kommunerna i deras arbete med att meddela föreskrifter om sotningsfrister men även att ge råd och kommentarer om vissa specifika nyheter inom sotningsområdet där möjligheten för en fastighetsägare att själv utföra sotning inom den egna fastigheten kan nämnas som ett exempel.

4.1 Eldstadsrelaterade bränder

Vid eldning med fasta och flytande bränslen bildas sot och beläggningar som i olika grad orsakar beläggningar i eldstaden och den tillhörande rökkanalen. Beläggningarna är mer eller mindre brännbara och kan därför antändas av heta rökgaser varvid en okontrollerad brand (soteld) uppstår. Sotbeläggningens storleksordning är avgörande för brandbelastningen och risken för spridning av branden till intilliggande brännbara byggnadsdelar. Andra typer av eldstadsrelaterade bränder uppstår på grund av felaktigt handhavande vid eldningen samt på grund av tekniska brister i anläggningen som medför antändning av brännbart material.

Räddningsverkets sammanställer sedan 1996 den kommunala räddningstjänstens insatser vilket publiceras årligen i rapportserien *Räddningstjänst i siffror*. Av materialet kan det utläsas att eldstadsrelaterade bränder sker till klart övervägande del i bostäder. Årligen inträffar ca 6000 bostadsbränder och i ca 25 % av fallen anges eldstad eller rökkanal som startföremål för branden. Varje år omkommer omkring 120 personer vid bränder i bostadsbyggnader. Räddningsverket har sedan 1999 följt upp samtliga inträffade bränder där människor omkommit. Av dessa bränder kan ca 5 % anses vara eldstadsrelaterade då de kan hänföras till felaktigt handhavande av värmeanläggningen eller till brandtekniska brister i denna.

Den årliga kostnaden för eldstadsrelaterade bränder är svår att fastställa då det statistiska underlaget inte är heltäckande. I *Reformerat sotningsväsende* (SOU 2001:42) uppskattas de årliga samhällskostnaderna för

eldstadsrelaterade bränder till ca 200 Mkr vilket med ovanstående antal bränder som grund skulle medföra en genomsnittskostnad av ca 0,13 Mkr per brandtillfälle.

4.2 Brandskyddskontroll

I propositionen till lag om skydd mot olyckor anger regeringen att brandskyddskontrollen bör vara mer systematisk och ingående än den kontroll som i nuläget sker i samband med sotning. Kontrollen bör enligt regeringens uppfattning ske vid särskilda tillfällen och med intervall som är beroende av anläggningens utförande och användning. Hela anläggningen bör omfattas av kontrollen och vid kontrollen bör det bl.a. undersökas hur täthet, temperatur- och tryckförhållanden påverkar brandsäkerheten. Vidare påtalas att risken för överhettning och antändning av omgivande byggnadsdelar bör kontrolleras. Sammantaget syftar den nya ordningen till att ge brandskyddskontrollen ökad betydelse och kvalitet som ett led i arbetet med att minska antalet eldstadsrelaterade bränder.

4.2.1 Kontrollens omfattning och utförande

Brandskyddskontrollen syftar till att upptäcka fel och brister hos anläggningen för att undvika skador till följd av brand. Kontrollen innebär en prövning av att den enskilda anläggningens funktion och egenskaper från brandskyddssynpunkt i huvudsak överensstämmer med de krav som gällde när anläggningen togs i bruk.

Kontrollen skall omfatta hela anläggningen vilket innebär att eldstad, eldningsapparat samt tillhörande rök- eller avgaskanal normalt skall ingå i kontrollen. Beträffande gaseldade anläggningar ingår dock inte eldningsapparater och tillhörande gasledningar i kontrollen då dessa omfattas av särskild kontroll som baseras på bestämmelser i lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor. Beträffande imkanaler från större kök eller motsvarande utrymmen, där matlagning eller uppvärmning av mat sker i större omfattning än för enskilt hushålls behov, innefattas hela kanalsystemet med tillhörande fläktar, spjäll och avskiljare i kontrollen.

Kontrollen omfattar även tak, skorstenar och tillhörande byggnadsdelar vilket innebär att takbeläggning på tak med kontrollpliktiga objekt, de uppstigningsanordningar till tak och skorstenar som erfordras för sotning och kontroll samt pannrumskonstruktioner kommer att ingå i kontrollen.

Av förslaget till föreskrift framgår att kontrollen skall omfatta de olika moment som krävs för att kunna bedöma den enskilda anläggningens säkerhet varvid det skall beaktas hur brandskyddet påverkas med hänsyn till förekommande;

- Sotbildning och beläggningar
- Skador eller förändringar av det tekniska utförandet
- Temperaturförhållanden
- Tryckförhållanden och täthet
- Drift och skötsel

Kontrollen skall huvudsakligen utföras okulärt men vid misstanke om felaktigheter som inte kan fastställas okulärt kan kontrollen behöva utökas med någon form av provning eller mätning. Som exempel på sådan utökad kontroll kan nämnas behov av täthetsprovning för att konstatera otätheter i en rök- eller avgaskanals omslutningsvägg, mätning av rökgas- eller yttemperatur om inte detta kan bedömas på erfarenhetsmässiga grunder. Det är Räddningsverkets bedömning att sådan fördjupad kontroll endast skall ske i undantagsfall.

Det allmänna rådet konkretiserar de olika kontrollpunkterna ytterligare men Räddningsverket förutsätter att företrädare för kommunerna och sotningsväsendet utarbetar mer detaljerade arbetsbeskrivningar för kontrollens utförande i syfte att kvalitetssäkra dess omfattning och utförande.

Varje kontrolltillfälle skall dokumenteras på sådant sätt att det går att utläsa vad som har kontrollerats, vilka eventuella provningar/mätningar som gjorts samt ett sammanfattande resultat från kontrollen. Dokumentationen bör utformas så att statistisk analys möjliggörs. Genom analys av kontrollernas utfall kan erfarenheter återföras till kommunen vilket i nästa steg ger nya ingångsvärden vid kommunens uppföljning av sitt handlingsprogram inom det förebyggande området. På sikt bör dessa erfarenheter även kunna sammanställas och utvärderas på nationell nivå.

Tidsåtgången för brandskyddskontrollen så som den beskrivits ovan kommer att variera till följd av olika anläggningstypers konstruktion och funktion samt med hänsyn till det antal objekt som kontrolleras vid ett och samma tillfälle. I de fall kontrollen sker vid en separat förrättning uppskattar Räddningsverket att tiden för kontrollen kommer att ligga i intervallet 1-2 timmar vilket bedöms inkludera tid för administrativa göromål före och efter kontrollen. Om flera objekt kontrolleras vid ett och samma tillfälle bör samordningsfördelar uppstå och tidsåtgången därmed minska. I de fall en sotningsförrättning kan samordnas med kontrollen torde ytterligare samordningsfördelar uppstå. Det skall påpekas att de sotningsfrister som anges i det allmänna rådet om sotning möjliggör en sådan samordning.

4.2.2 Frister för kontrollen

Förslaget till föreskrifter för brandskyddskontroll innehåller ett avsnitt som behandlar de intervall med vilka kontrollen skall ske (kontrollfrister). Intervallen är olika långa beroende av föreliggande brandrisk för de olika objekttyperna. Vid bedömningen av brandrisken har det särskilt beaktats brandfrekvensen för olika anläggningstyper, drift- och skötselrutinernas inverkan samt förkommande temperaturförhållanden. De intervall som föreslås är två, fyra respektive åtta år.

Anläggningar som eldas med fasta bränslen respektive tung eldningsolja samt imkanaler från större kök har bedöms utgöra de objekt där brandrisken är högst vilket därmed motiverar ett kort kontrollintervall. Kontrollfristen två år föreslås därför för merparten av dessa anläggningar såvida inte nyttjandet sker i mycket begränsad omfattning. Anläggningar med värmepannor som eldas med lätt eldningsolja eller gas föreslås kontrolleras vart fjärde år vilket även skall gälla för större värmecentraler som står under kontinuerlig bevakning av speciellt utbildad personal. Lokaleldstäder såsom öppna spisar, braskaminer etc. som endast används sporadiskt föreslås ha en kontrollfrist om åtta år oavsett använt bränsleslag.

Kontrollfristerna uttrycker den längsta tid som får förflyta mellan två kontrolltillfällen. Emellertid kan förhållandena vara sådana att en anläggning inte använts mellan två kontrolltillfällen alternativt att den tagits ur bruk en tid efter senaste kontrolltillfället. I dessa fall behöver ny brandskyddskontroll inte utföras enligt angiven kontrollfrist. Innan sådan anläggning på nytt tas i bruk skall dock kontroll utföras. Vidare kan Räddningsverket, efter ansökan från en fastighetsägare eller kommun, förlänga kontrollfristen i ett enskilt fall om synnerliga skäl finns. Denna möjlighet till förlängning avses att tillämpas restriktivt men motiveras av behovet att kunna hantera speciella anläggningstyper där särskilda brandskyddsmässiga skäl måste beaktas vilket kan vara en följd av teknikutvecklingen inom området.

Tidpunkten för det första kontrolltillfället skall bestämmas av kommunen. För att kunna planera sotningsverksamheten rationellt bör kommunerna ges förutsättningar att planera utförandet av såväl sotning som brandskyddskontroll på sådant sätt att en jämn årlig arbetsvolym kan åstadkommas. En sådan planering förutsätter kännedom vilka framtida sotningsfrister kommunen kommer att tillämpa. Föreskriften innehåller därför en övergångsbestämmelse som innebär att tidpunkten för det första kontrolltillfället skall bestämmas av kommunen förutsatt att kontrollen inte ske senare än den aktuella fristens längd räknat från det tillfälle då kommunen meddelat föreskrifter om sotningsfrister. Förordningsförslaget förväntas innehålla en övergångsbestämmelse som innebär att kommunen senast den 31 december 2004 skall ha meddelat föreskrifter om sotningsfrister och intill dess att kommunen meddelat dessa föreskrifter skall Räddningsverkets nuvarande föreskrifter om sotnings- och kontrollfrister (SRVFS 1996:6) tillämpas.

Innebörden av resonemanget ovan är att den första brandskyddskontrollen av ett objekt med kontrollfristen två år skall ha utförts inom två år från det

datum då kommunen meddelade föreskrifter om sotningsfrister vilket innebär att kontrollen skall ha utförts senast den 31 december 2006.

4.2.3 Behörighetskrav för de som skall utföra kontrollen

Brandskyddskontrollen är en viktig del i det förebyggande arbetet som skall göras i hemmen. Enligt lagförslagets 3 kap. 6 § kan kommunen delegera rätten att meddela förelägganden och förbud i samband med brandskyddskontroll till någon som inte är tjänsteman i kommunen. Den möjligheten finns inte inom övrig tillsyn enligt lagen om skydd mot olyckor.

Med hänsyn till ovan nämnda faktorer är det rimligt att staten värnar om att de som utför kontrollen upprätthåller en viss lägsta kompetensnivå. Därför bör ett behörighetskrav ställas på varje individ som utför brandskyddskontroll. Där så är motiverat efter lokala förhållanden bör kompetensen höjas ytterligare, men behörighetskravet tar sikte på lika rättssäkerhet för enskilda i landet.

Regeringens förslag till förordning förväntas ange att behörighetskrav ska gälla för brandskyddskontrollant och att det ska vara den utbildning hos Statens räddningsverk som Räddningsverket föreskriver. På grund av att det är en snäv verksamhet finns det idag inte något bra alternativ hos någon annan utbildningsanordnare. Staten kan genom utbildningsplaner styra över innehållet och se till att utbildningen ger de kunskaper det anses nödvändigt att en brandskyddskontrollant har. Därigenom sker en kvalitetskontroll.

I och med de förändringar som sker på sotningsområdet går det inte att säga att det idag finns någon utbildningslinje direkt anpassad för att utföra brandskyddskontroll. De utbildningar Statens räddningsverk för nuvarande har uppdrag att genomföra inom sotningsområdet är skorstensfejarlinjen, teknikerlinjen och ingenjörslinjen. Skorstensfejarlinjen tar framförallt sikte på att sota/rengöra, medan nästa utbildningssteg, teknikerlinjen, fokuserar mer på tekniska kontroller av anläggningar från brandskyddssynpunkt. Ingenjörslinjen är en utbildning för dem som idag är skorstensfejarmästare, där de får kunskaper om organisation, förvaltning, arbetsledning, med mera.

Eftersom kravet att man skall kunna göra en mer omfattande undersökning av en anläggning är teknikerexamen en lämplig nivå för behörigheten att utföra brandskyddskontroll. Kontrollområdet och kontrollens omfattning är starkt specialiserad och till skillnad från övrig tillsynsverksamhet enligt lag om skydd mot olyckor, där till exempel civilingenjörer inom byggnadsområdet, kemiingenjörer inom kemiområdet, brandingenjörer och yrkesutbildade erfarna brandmästare kan vara lämpliga att utföra tillsyn, finns det inom eldstadsområdet ingen yrkesgrupp med relevant utbildning att tillgå utöver de som genomgått lägst teknikerutbildning för skorstensfejare eller annan äldre motsvarande utbildning.

Utbildningssystemet inom sotningsområdet är föremål för översyn och behörighetskravet för brandskyddskontrollanter kan komma att revideras i samband med att utbildningarna förändras.

I dagsläget bedöms det finnas 500-600 personer med lägst teknikerutbildning eller motsvarande äldre utbildning. Totalt sett utgör dessa ett tillräckligt antal för att kunna genomföra brandskyddskontrollen inom de föreslagna kontrollfristerna. Det kan dock tänkas att fördelningen av behöriga kontrollanter inte speglar varje enskild kommuns behov varför Räddningsverket bör överväga extra utbildningsinsatser vid en eventuell obalans.

4.3 Sotning

I propositionen till lag om skydd mot olyckor anger regeringen att det finns stora variationer i behovet av sotning av brandskyddsskäl, beroende av bland annat typ av förbränningsanordning samt utförande, inställning och användning av denna. Sotningen bör av därför ske med behovsanpassad regelbundenhet som baserats på rådande lokala förhållanden såsom bebyggelsestruktur samt de klimatfaktorer som påverkar graden av användning. Mot denna bakgrund avser regeringen att i förordningen föreskriva att de fortsättningsvis skall vara kommunerna som meddela föreskrifter om hur ofta sotning skall ske. Förordningsförslaget förväntas även innehålla en övergångsbestämmelse som innebär att kommunerna skall ha meddelat föreskrifter om sotningsfrister senast den 31 december 2004. Intill dess att kommunen meddelat föreskrifter om sotningsfrister skall Räddningsverkets nuvarande föreskrifter om sotnings- och kontrollfrister fortsätta gälla och tillämpas.

4.3.1 Sotningens omfattning och utförande

Förordningen om skydd mot olyckor förväntas innehålla ett bemyndigande för Räddningsverket att meddela föreskrifter om vilka objekt som skall omfattas av sotning enligt 3 kap. 4 § i förslaget till lag om skydd mot olyckor. Av föreliggande förslag till föreskrifter om sotning och brandskyddskontroll framgår att de objekt som omfattas av brandskyddskontrollen, med undantag av dem som är inrättade för eldning uteslutande med gas, även skall omfattas av lagens krav om sotning. I förhållande till räddningstjänstlagens (1986:1102) bestämmelser innebär detta en förändring så till vida att imkanaler från bostadskök inte längre kommer att vara föremål för sotning eller kontroll via samhällets försorg.

Kommunen skall även fortsättningsvis ansvara för att sotning utförs regelbundet och skapa en organisation för detta. Kommunen får dock medge att en fastighetsägare själv, eller genom någon annan än den som kommunen utsett, utför sotning på den egna fastigheten. Innan kommunen lämnar ett sådant medgivande skall den förvissa sig om att sotningen kan ske på ett från brandskyddssynpunkt betryggande sätt.

Förslaget till allmänt råd om sotning innehåller vägledning för kommunen vid prövning av sådana ansökningar. Vidare ges exempel på vad som bör beaktas i de beslut kommunerna kommer att fatta med anledning av de ansökningar som skall behandlas.

4.3.2 Sotningsfrister

De föreskrifter om sotningsfrister som kommunerna fortsättningsvis skall meddela skall spegla de lokala brandskyddsbehoven. Förslaget till allmänt råd om sotning ger vägledning åt kommunerna i detta arbete genom att belysa vilka faktorer som påverkar brandskyddet och därför bör beaktas vid utformningen av föreskrifterna. Det allmänna rådet innehåller även exempel på sotningsfrister för olika objekttyper vilka kan anpassas efter den enskilda kommunens förutsättningar och behov.

Sotbeläggningarnas storleksordning, sammansättning och antändningstemperatur varierar med hänsyn till anläggningstyp, bränsleslag, brukarvanor samt föreliggande effekt- och energibehov. Det sot som bildas vid förbränning av fasta bränslen som ved, flis eller träpellets skiljer sig från den sotbildning som uppstår vid förbränning av olika flytande och gasformiga bränsleslag. De brännbara beläggningar som avsätts i imkanaler från större kök består till stor del av kolväteföreningar (fett), som uppstår i samband med matlagning, och luftburna stoftpartiklar.

Dagens sotningsfrister trädde ikraft 1997 och är baserade på det kunskapsunderlag som då var aktuellt. Kunskapsunderlaget har sedan dess ökat bland annat till följd av ett förbättrat statistikunderlag i kombination med nya forskningsrön inom området.

Vid genomgång av tillgängligt statistiskt underlag har det inte kunnat konstateras någon ökning av andelen eldstadsrelaterade som är att hänföra till de tidigare fristförändringar som skett, där merparten av dessa förändringar har inneburit förlängda sotningsintervall. De variationer som statistiken visar mellan enskilda år beror enligt verkets uppfattning på faktorer som kan hänföras till klimatsvängningar och förändringar i eldstadsbeståndet.

På uppdrag av Räddningsverket genomförde SP (Sveriges Provnings- och Forskningsinstitut) under åren 2000-2002 en fältstudie i syfte att undersöka sotbeläggningarnas tillväxttakt i olika typer av eldstadsanläggningar. Vidare utarbetades en modell som möjliggör en bedömning av brandrisken som en funktion av sotbeläggningarnas tillväxttakt och dess värmetekniska egenskaper. Genom att sotets tillväxttakt uttrycks som en funktion av föreliggande energibehov är resultaten applicerbara inte bara inom det område där undersökningen genomfördes utan även i övriga delar av landet. Resultatet från studien publicerades 2003 i rapporten *Sotbeläggningar och brandrisk*.

De exempel på sotningsfrister som anges i förslaget till allmänt råd innebär i ett flertal fall förlängda sotningsfrister jämfört med nu gällande föreskrifter. Motivet för dessa förlängningar är att hänföra till de nya forskningsrön och erfarenheter som vunnits inom området.

4.3.3 Kompetenskrav för de som skall utföra sotning

I nuvarande författningar på räddningstjänstområdet är kraven på kompetens, behörighet och utbildning i hög grad detaljreglerade. Reglerna finns framförallt i räddningstjänstförordningen (1986:1107). Av propositionstexten till den nya lagen framgår att regleringen av kompetens skall begränsas för att skapa utrymme för en kontinuerlig anpassning till olika kommuners skilda behov. Kraven på personalen måste tillåtas att variera, dels med hänsyn till de lokala förhållandena, dels med hänsyn till de förändringar i riskbilden som sker över tiden. När det gäller den kommunala personalens kompetens sägs det att regleringen i lag och förordning i huvudsak bör begränsas till generella krav.

Av förslaget till lag om skydd mot olyckor framgår att kommunens personal ska ha den kompetens som behövs. Kompetensen ska ha förvärvats genom utbildning och erfarenhet. Detta generella kompetenskrav gäller kommunens samlade kompetens för uppgifter enligt lagen. Däremot ställer inte lagen specifika krav på enskilda individer. Det är en uppgift för kommunen som arbetsgivare eller uppdragsgivare att se till att det inom kommunen finns tillgång till en kompetens som motsvarar vad som behövs i förhållande till kommunens riskbild. Det gäller alltid och oavsett om särskilda behörighetskrav ställs upp eller inte. Tillsynsmyndigheterna ska följa upp hur detta görs.

Beträffande de personer som för kommunens räkning skall utföra sotning är det Räddningsverkets uppfattning att dessa bör ha genomgått yrkesutbildning för skorstensfejare och genom verksamhet inom yrkesområdet skaffat sig erforderlig erfarenhet.

4.4 Förväntade effekter

Förslagen till föreskrifter samt allmänna råd och kommentarer om sotning och brandskyddskontroll syftar till att komplettera de författningstexter som framgår av lagen och förordningen om skydd mot olyckor. Tillsammans uttrycker de en helhetssyn på sotningsverksamheten som förväntas leda till ökade möjligheter för kommunerna att optimera sotningsverksamheten med utgångspunkt från de risker som finns i kommunen. Sammantaget förväntas antalet eldstadsrelaterade att minska.

4.4.1 Brandskyddsmässiga effekter

Andelen eldstadsrelaterade bränder i bostäder har under en rad av år årligen uppgått till ca 25 % av det totala antalet bränder. Studier av dessa bränder pekar på att orsaken sällan är utebliven eller undermålig sotning. Anledningen till att eldstadsrelaterade bränder uppstår är till övervägande del en effekt av tekniska brister i anläggning eller en följd av felaktigt handhavande avseende anläggningens drift och skötsel.

Genom en systematiserad och mer omfattande brandskyddskontroll ökar möjligheterna att kartlägga orsakerna till varför eldstadsrelaterade bränder

uppstår vilket i en förlängning leder till att riskerna kan upptäckas i ett så tidigt skede att en brand kan undvikas.

En anpassning av sotningsfristerna till föreliggande brandskyddsmässiga behov innebär ökade möjligheter till optimering av de insatser som görs i syfte att begränsa skador till följd av soteld.

4.4.2 Miljömässiga effekter

Ett minskat antal bränder har positiva effekter för miljön. Vidare är det en förhoppning är att det skall uppstå dynamiska effekter av att brandskyddskontrollen utförs på ett mer systematiskt sätt än i nuläget. Genom att brandskyddskontrollanten på ett kompetent sätt även skall väga in frågor rörande anläggningens drift och skötsel bör detta kunna leda till en förbättrad eldningsteknik vilket medför mindre utsläpp till omgivningen.

5 Parter som påverkas av förslaget

Räddningsverkets förslag till föreskrifter och allmänna råd om sotning och brandskyddskontroll påverkar många personer, företag, organisationer och myndigheter. Nedan redovisas effekterna (kostnadsberäkningar redovisas i avsnitt 6) för de parter som bedöms påverkas av förslaget.

5.1 Ägare och nyttjanderättshavare av byggnader och anläggningar

Samtliga ägare och nyttjanderättshavare av byggnader med eldstäder eller imkanaler från större kök påverkas av förslagen till föreskrifter och allmänna råd om sotning och brandskyddskontroll. I begreppet ägare och nyttjanderättshavare ryms såväl fysiska som juridiska personer.

Som följer av lagförslagets 2 kap. 2 § har ägare och nyttjanderättshavare av byggnader och anläggningar primärt ansvaret för brandskyddet inom dessa. Detta innebär att de skall vidta skäligen åtgärder till skydd mot brand avseende de objekt som omfattas av sotning och brandskyddskontroll. Kommunens ansvar för att utföra sotning och brandskyddskontroll minskar inte på något sätt ägare eller nyttjanderättshavares skyldigheter i detta avseende.

Då ansvaret för sotning och brandskyddskontroll fortfarande är en kommunal angelägenhet kommer den enskilde inte märka några större förändringar mer än att intervallen för sotning och kontroll förändras.

Möjligheterna ökar för den enskilde att själv, eller genom annan, utföra sotning inom den egna fastigheten. Detta kan leda till lägre kostnader för sotningen.

Det nya systemet för sotning och brandskyddskontroll genererar ett informationsbehov riktat mot ägare och nyttjanderättshavare av byggnader med sotnings- och kontrollpliktiga anläggningar. Kommunerna i sin egenskap av ansvarig för sotning och brandskyddskontroll bör primärt vara de som förmedlar informationen till den enskilde (se vidare under avsnitt 5.3).

5.2 Företag inom sotningsverksamheten

De förändringar som sker till följd av Räddningsverkets förslag till föreskrifter och allmänna råd om sotning och brandskyddskontroll påverkar i hög grad de företag som är verksamma inom branschen. Då dessa företag är betrakta som småföretag redovisas effekterna under avsnitt 5.4.

5.3 Statliga och kommunala myndigheter

Olika myndigheter i samhället berörs i varierande grad av förslaget till föreskrifter samt allmänna råd och kommentarer om sotning och brandskyddskontroll. På lokal nivå berör förslaget främst den eller de nämnder som är ansvarig för fullgöra kommunens skyldigheter enligt lagen om skydd mot olyckor. Förslagen till allmänna råd om sotning och brandskyddskontroll kan tjäna som vägledning då kommunen skall organisera sotningsverksamheten men också som ett hjälpmedel i kommunens arbete med informations- utbildningsinsatser som riktas mot allmänheten.

På regional och central nivå är det främst länsstyrelserna och Räddningsverket som berörs. Länsstyrelserna utövar tillsyn över kommunernas verksamhet inom ramen för lagens bestämmelser. Utöver den direkta tillsynen bistår länsstyrelserna även kommunerna med vägledning i det brandförebyggande arbetet.

Räddningsverket kommer att ha en betydande uppgift i att samordna informationsåtgärder i samband med att föreskrifterna och de allmänna råden träder i kraft. Information behöver spridas till alla som berörs av förslaget och det är därför lämpligt att verket tillsammans med berörda bransch- och intresseorganisationer hittar rätta vägar för informations spridning.

5.4 Särskilt om konsekvenser för småföretag

Enligt förordningen (1998:2) om särskild konsekvensanalys av reglers effekter för små företags villkor skall en konsekvensutredning särskilt beakta hur små företag påverkas av en tänkt reglering. Konsekvensutredningen skall bland annat belysa;

- Vilka administrativa, praktiska eller andra åtgärder måste småföretagen vidta till följd av regleringen?
- Vilken tidsåtgång kan reglerna föra med sig för småföretagen?
- Vilka ökade kostnader eller andra resurser uppkommer?
- Snedvrider reglerna konkurrensförhållandena?
- Behöver särskilda hänsyn tas till småföretagens villkor när det gäller tidpunkten för reglernas ikraftträdande?

5.4.1 Småföretag som bedriver fastighetsförvaltning eller motsvarande verksamhet

De småföretag som berörs av de föreslagna föreskrifterna och allmänna råden om sotning och brandskyddskontroll är främst sådana som bedriver fastighetsförvaltning eller annan motsvarande verksamhet. Några administrativa eller praktiska åtgärder behöver dessa företag inte vidta till

följd av de föreslagna föreskrifterna eller allmänna råden då utförandet för sotning och brandskyddskontroll fortfarande är ett kommunalt ansvar. Inte heller förväntas någon ökad tidsåtgång eller ökade kostnader uppstå för dessa företag. Någon förändrad situation som påverkar konkurrensförhållandena förväntas inte heller uppkomma och någon särskild hänsyn till tidpunkten för reglernas ikraftträdande behöver inte tas.

5.4.2 Småföretag inom sotningsverksamheten

Föreskrifterna och de allmänna råden om sotning och brandskyddskontroll påverkar i hög grad de småföretag som i dagsläget bedriver sotningsverksamhet enligt nuvarande regelverk. Det kan förväntas en minskad arbetsvolym till följd av förlängda sotningsfrister men hur stor denna minskning blir går inte att fastställa förrän kommunerna meddelat lokala föreskrifter om sotningsfrister. Möjligheter till s.k. ”egensotning” och det faktum att imkanaler från bostadskök inte längre skall omfattas av föreskriven sotning minskar ytterligare den totala arbetsvolymen men detta är inte en effekt av de föreslagna föreskrifterna och allmänna råden utan en direkt följd av lagförslaget. Den nya brandskyddskontrollen kommer att generera en ökad arbetsvolym vilket till viss del kompenserar minskningen inom sotningsområdet.

Initialt medför den nya ordningen med separerad brandskyddskontroll och sotning att de berörda företagen får ändrade planeringsförutsättningar. Det är väsentligt att kommunerna tillsammans med berörda företag inom sotningsverksamheten analyserar verksamheten på längre sikt så att en jämn årlig arbetsbelastning kan åstadkommas. Förordningstextens förväntade övergångsbestämmelse om sotningsfrister möjliggör tillsammans med utformningen av texten i den föreslagna föreskriften om sotning och brandskyddskontroll en lämplig övergång till det nya systemet.

Som tidigare berörts i avsnitt 4.2.3 kan det initialt uppstå behov av extra utbildningsinsatser från Räddningsverkets sida i syfte att tillgodose enskilda företags behov av teknikerutbildad personal. Detta medför en ökad kostnad för kommunerna eller företagen eftersom det handlar om tio veckors utbildning med bibehållna anställningsförmåner. Då det ankommer på kommunerna att fastställa avgifter för sotning och kontroll kan dessa kostnader hanteras på denna väg.

Beträffande konkurrensaspekter så bedöms inte de föreslagna föreskrifterna eller allmänna råden medföra någon snedvridning av konkurrensförhållandena.

6 Ekonomiska konsekvenser

De ekonomiska konsekvenserna av förslaget till föreskrifter och allmänna råd om sotning och brandskyddskontroll är svåra att bedöma av flera skäl. Råden om sotningsfrister utgör en vägledning för kommunerna i deras kommande föreskriftsarbete och vad det verkliga utfallet kommer att bli är därför inte känt i nuläget. Beträffande brandskyddskontrollen så är kontrollfristerna fixerade men här utgör istället kontrollens tidsåtgång och timkostnaden osäkra parametrar. Vidare är de positiva effekterna i form av ett minskat antal eldstadsrelaterade bränder svåra att beräkna. Nedan redovisas uppskattade arbetsvolymen och kostnader (exkl. moms) för sotning och brandskyddskontroll i såväl nuvarande som kommande former för verksamheten. Beräkningarna redovisas i sin helhet i bilaga 4.

6.1 Kostnader för sotning

I beräkningarna har uppgifter om antal objekt hämtats från Räddningsverkets rapport *Kommunal räddningstjänst 2002 – en lägesredovisning*. Timkostnaden bedöms motsvara en genomsnittlig nivå på de kommunala sotningstaxor som tillämpas i dagsläget. Tidsåtgången för sotning av de olika anläggningstyperna har uppskattats mot bakgrund av de objektpriser som framgår taxorna. Resultatet av beräkningarna redovisas i tabellen nedan.

Då samma ingångsvärden använts både för nuvarande som nytt system för sotningen går skillnader mellan de olika systemen att jämföra även om siffrorna i absoluta tal innehåller ett visst mått av osäkerhet.

Systemtyp	Antal årsarbetskrafter	Kostnader (Mkr)
Sotning & kontroll inom nuvarande system	1270 varav 220 avser imkanaler i småhus	715 varav 125 avser imkanaler i småhus
Sotning i nytt system	775	435

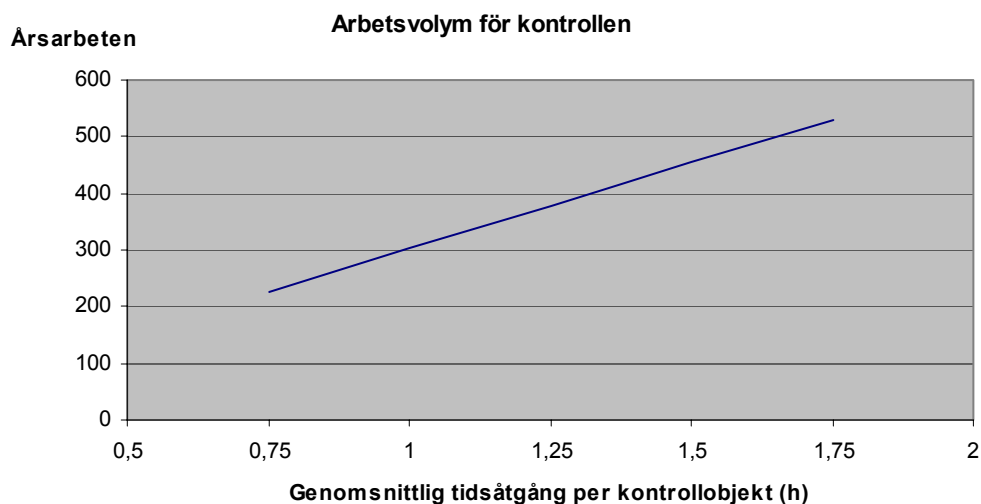
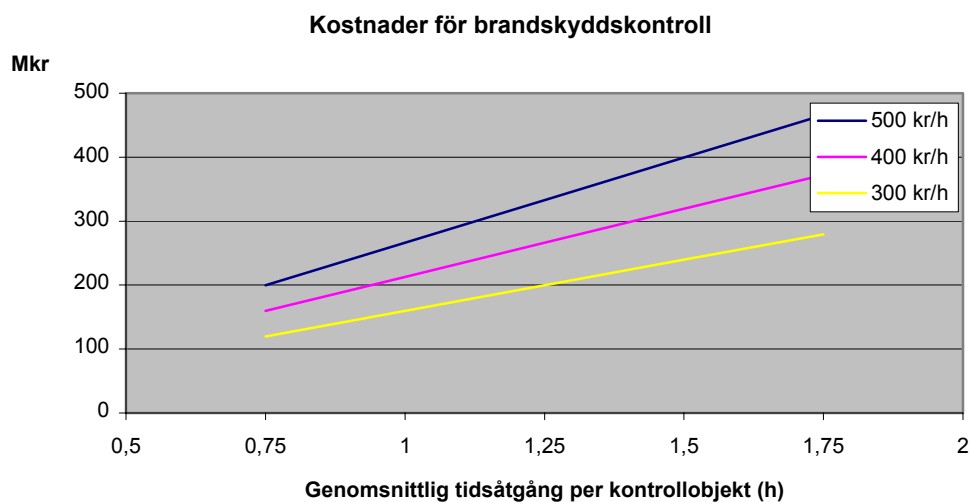
6.2 Kostnader för brandskyddskontroll

Mot bakgrund av de kontrollfrister som anges i förslaget till föreskrifter om sotning och brandskyddskontroll bedöms antalet kontroller årligen uppgå till ca 530 000. I avsnitt 4.2.1 uppskattades tidsåtgången vid kontroll av ett objekt till 1-2 timmar vid ett separat kontrolltillfälle. I det fall flera objekt kontrolleras vid ett och samma tillfälle uppnås samordningsvinster som innebär att den genomsnittliga tidsåtgången per objekt minskar. Motsvarande samordningsfördelar kan uppnås i de fall en kontroll kan kombineras med föreskriven sotning av objektet.

De totala kostnaderna för kontrollen är förutom tidsåtgången även avhängigt av timkostnaden. Dagens sotningstaxor har ett genomsnittligt timpris om ca 320 kronor. Då kontrollen skall utföras av personal med kvalificerad utbildning får det anses troligt att timkostnaden kommer att överstiga dagens taxenivå.

I diagrammen nedan åskådliggörs antalet årsarbeten samt årliga kostnader för kontrollen vid olika tidsåtgång och timkostnad.

Exempelvis kommer arbetsvolymen att uppgå till ca 305 årsarbeten den årliga kostnaden till ca. 215 Mkr då den genomsnittliga tidsåtgången per objekt uppgår till 1 timme och timkostnaden bedömts till 400 kronor.

6.3 Kostnadseffekter för olika objekttyper

Förslagets kostnadseffekter kommer att variera för olika anläggningstyper till följd av olika sotnings- och kontrollintervall. I tabellen nedan redovisas uppskattade kostnadseffekter för de vanligaste anläggningstyperna.

Uppskattningen baseras på antal förrättningar i nuvarande och nytt system för sotningsverksamheten och någon hänsyn har inte tagits till eventuell ”egensotning”.

Anläggningstyp	Kostnadseffekter av nytt system
Fastbränslepannor i småhus	60 % = Lägre 25 % = Oförändrat 15 % = Högre
Oljepannor i småhus	95 % = Oförändrat 5 % = Högre
Oljepannor i flerfamiljshus	Lägre
Gaspannor	Lägre
Lokaleldstäder för trivseledning	Oförändrat
Lokaleldstäder för uppvärmning	Högre
Imkanaler i större kök	Högre

6.4 Sammantagna ekonomiska effekter

Totalt sett bedöms kostnaderna för dagens system med sotning och kontroll uppgå till totalt ca 715 Mkr årligen. Exklusive kostnader för sotning och kontroll av imkanaler i bostadskök uppgår de årliga kostnaderna till ca. 580 Mkr.

De årliga kostnaderna för sotning och brandskyddskontroll enligt förslagen till kontroll- och sotningsfrister bedöms kunna uppgå till ca. 650 Mkr med de exempel på tidsåtgång och timkostnad för kontrollen som visades i föregående avsnitt (6.2). Någon hänsyn har inte tagits till det faktum att så kallad ”egensotning” kan komma att medföra lägre sotningskostnader.

De framtida kostnaderna till följd av eldstadsrelaterade bränder bedöms minska till följd av den nya brandskyddskontrollen.

Kostnaderna för sotning och brandskyddskontroll kommer att bli lägre eller oförändrade för ett flertal av landets fastighetsägare. Framför allt kommer ägare av flerfamiljshus få lägre kostnader då sotning och kontroll av imkanaler från bostadskök slopas. För de anläggningstyper med täta

sotningsintervall tillkommer kontrollen som en ytterligare kostnad vilket kommer att innebära högre kostnader för vissa kategorier av småhusägare samt ägare eller innehavare av restauranger. Möjligheter till så kallad "egenotning" kan eventuellt kompensera denna kostnadsökning.

7. Bilagor

1. Förslag till föreskrifter om rengöring (sotning) och brandskyddskontroll.
2. Förslag till allmänna råd och kommentarer om brandskyddskontroll.
3. Förslag till allmänna råd och kommentarer om rengöring (sotning)
4. Ekonomiska beräkningsunderlag